

Araştırma / Original article**Çocukluk çağı travmalarının tinsellik ve affetme üzerindeki rolü***Berna GÜLOĞLU,¹ Özlem KARAIRMAK,² Ekin EMİRAL³**ÖZ**

Amaç: Çocukluk çağı travması olarak görülen ihmal ve istismara uğrayan bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlığı olumsuz olarak etkilenmekte ve dünyanın güvenilmez, anlamsız ve adaletsiz bir yer olduğu inancı oluşmaktadır. Ruh sağlığını koruyucu etkenler arasında yer alan tinsellik ve affetme kavramlarının çocukluk çağında travmaya uğramış bireylerde nasıl şekillendiğinin incelenmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamanın amacı, çocukluk çağı travmalarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Çalışmanın ikinci aşamasının amacı ise, çocukluk çağındaki travmatik yaşantılarının tinsellik ve affetme (kendini, durumu ve kişiyi) üzerindeki rolünü araştırmaktır. **Yöntem:** Çalışma grubunu 536 üniversite öğrencisi (413 kadın, 123 erkek) oluşturmuştur. Katılımcılara Çocukluk Çağı Travma Ölçeği Kısa Formu, Heartland Affetme Ölçeği ve Tinsellik Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma verileri çoklu varyans analizi (MANOVA) ile sınanmıştır. **Bulgular:** Erkekler cinsel istismar, duygusal istismar, fiziksel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmale kadınlardan daha fazla uğramaktadır. Ayrıca, çocukluk çağında travmaya maruz kalan üniversite öğrencilerinin, tinsellik, kendini affetme, durumu affetme ve başkalarını affetme puanlarının çocukluk çağında travmaya maruz kalmayanlara göre daha düşük olduğu saptanmıştır. **Tartışma:** Türkiye’de klinik tanı konmamış üniversite öğrencileri arasında çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantılarının azımsanmayacak düzeyde olduğu ve çocukluk çağından maruz kalınan travmanın bireylerin tinsellik, kendini, durumu ve başkalarını affetme düzeylerini olumsuz olarak etkilediği anlaşılmaktadır. (*Anadolu Psikiyatri Derg* 2016; 17(4):309-316)

Anahtar sözcükler: Tinsellik, affetme, çocukluk çağı travması, istismar, ihmal

The role of spirituality and forgiveness in childhood trauma**ABSTRACT**

Objective: Considered as a childhood trauma, neglect and abuse has a negative impact on the mental and physical health of individuals and they also believe that the world they live in is an unsafe, unfair, and meaningless place. It is highly important to examine how the concepts of spirituality and forgiveness occur with the individuals exposed to childhood trauma. Hence, the present study consists of two phases. The aim of the first phase was to investigate the differences among childhood trauma of the participants in terms of gender. The aim of second phase of the study was to assess the differences in spirituality, forgiveness, forgiving others, forgiving self, and forgiving situation among individuals who exposed to childhood trauma. **Methods:** The study group consists of 536 university students (413 women, 123 men). In the study, short version of the Childhood Trauma Questionnaire, Heartland Forgiveness Scale, and Spirituality Scale were used. The study findings were analyzed by multivariate analysis of variance (MANOVA). **Results:** According to findings, gender has a main effect on sexual abuse, physical abuse, emotional neglect, and emotional abuse. Men were exposed much more physical abuse, physical neglect, emotional abuse, emotional neglect, and sexual abuse compared to women. On the other hand, individuals who exposed to childhood trauma have lower scores on total score of spirituality and forgiveness, and subscale scores of for-

* Bu çalışma 06-09 Haziran 2013 tarihleri arasında 13. European Conference on Traumatic Stress Kongresi’nde sunulmuştur.

¹ Yrd. Doç. Dr., ² Doç. Dr., ³ Arş. Gör., Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD, İstanbul

Yazışma Adresi / Correspondence address:

Yrd. Doç. Dr., Berna GÜLOĞLU, Bahçeşehir Üniv., Eğitim Bilimleri Fak., Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD, İstanbul

E-mail: bernaguloglu@gmail.com

Geliş tarihi: 15.09.2015, **Kabul tarihi:** 01.02.2016, **doi:** 10.5455/apd.217593

giving oneself, forgiving others, and forgiving situations compared to individuals who did not exposed to childhood trauma. Discussion: Childhood abuse and neglect among university students who don't diagnosed clinically were extremely high. It was also understood that childhood abuse and neglect has a negative impact on spirituality, forgiving others, forgiving self, and forgiving situation among individuals who exposed to childhood trauma. (Anatolian Journal of Psychiatry 2016; 17(4):309-316)

Keywords: spirituality, forgiveness, childhood trauma, abuse, neglect

GİRİŞ

Sağlıklı kişilik yapısı ve psikopatolojinin gelişiminde kritik bir öneme sahip olan erken çocukluk döneminde uğranan travmatik yaşantılar kısa ve uzun dönemde etkileri olan önemli yaşam olaylarıdır. Travmatik yaşantılar her yaş grubunu etkilese de, özellikle çocuklar, ergenler, engelliler ve yaşlılar travmatik stres karşısında daha riskli gruplar olarak görülmektedir. İhmal ve istismar çocukluk çağı travmatik yaşantıları arasında yer almaktadır. ABD Ulusal Sıklık Çalışmasına (National Incidence Study-4) göre, 2005-2006 yıllarında her 58 çocuktan biri istismar veya ihmale uğramıştır. İstismara veya ihmale uğrayan bu çocukların %44'lük bir kesimi istismara uğrarken, geri kalanı ihmale uğramıştır. Kayda geçen toplam olgu sayısının 2.905.800 olarak belirtildiği raporda 2.400 çocuğun bu yüzden öldüğü tahmin edilmiştir.¹ ABD Çocuk Bürosu'nun yayınladığı raporda 2012 yılında 678.810 çocuğun istismar veya ihmal kurbanı olduğu belirtilmiştir. Bu da her bin çocuktan 9.2'sinin kurban olduğunu göstermektedir.² T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ve UNICEF'in işbirliğiyle gerçekleştirilen çalışmanın bulguları çocukların %25'inin ihmale, %3'ünün cinsel istismara, %45'inin ise fiziksel istismara uğradığına işaret etmektedir. Ayrıca, 7-18 yaş grubundaki her iki çocuktan birinin duygusal istismar kurbanı olduğu saptanmıştır.³ Gerek uluslararası, gerekse ulusal veriler çocuca yönelik kötü muamelenin yaygın olduğunu göstermektedir.

Toplumun tüm kesimleri üzerinde büyük bir etkiye sahip olan travmanın olumsuz etkileri yaşam boyu sürebilmekte ve kişilerin sağlıklarını olumsuz etkilediği gibi, toplumlara da zarar verebilen boyutlara ulaşabilmektedir.⁴ Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve depresyon belirtileri,⁵ okul ile ilgili olan veya olmayan sosyal sorunlar yaşama,^{6,7} evden kaçma ve çocuk suçları işleme,⁸ kaygı, korku, cinsel rahatsızlıkların oluşması ve intihara eğilim,⁹ dissosiyatif belirtiler gösterme,¹⁰ obsesif kompulsif bozukluk ve panik bozukluğu belirtileri¹¹ çocukluk çağı travmalarının bireylerin ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri arasında yer almaktadır. Dünya Sağlık

Örgütü (DSÖ) tarafından yapılan derleme çalışmasında çocukluk çağı istismarlarının bireylerin ruhsal ve fizyolojik sağlığı açısından ciddi etkilerinin olduğu ortaya konulmuştur¹² (Tablo 1). Neden olabileceği tüm bu fiziksel ve ruhsal sonuçlar incelendiğinde, çocukluk çağı travmalarının derinlemesine anlaşılıp, etkileşimde olduğu koruyucu ve tedavi edici etkenlerin belirlen-

Tablo 1. Çocuk istismarının sağlıkla ilgili sonuçları¹²

Fiziksel
Karın/göğüs hasarları
Beyin hasarları
Morarmalar ve şerit şeklinde izler
Merkezi sinir sistemi hasarları
Sakatlık
Kırıklar
Yırtılmalar ve abrazyonlar
Gözle ilgili hasarlar
Cinsel ve üreme sağlığı
Üreme sistemiyle ilgili sağlık sorunları
Cinsel işlev bozukluğu
Cinsel yolla bulaşan hastalıklar, HIV/AIDS dahil
İstenmeyen hamilelik
Ruhsal ve davranışsal
Alkol ve uyuşturucu kötüye kullanımı
Bilişsel hasar
Suç işleme (çocuk suçları), şiddet içeren davranışlar gösterme ve diğer riskli davranışlar
Depresyon ve anksiyete
Gelişimsel gecikmeler
Yeme ve uyku bozuklukları
Utanc ve suçluluk duyguları
Hiperaktivite
Zayıf ilişkiler
Zayıf okul performansı
Düşük özgüven
TSSB
Psikosomatik bozukluklar
İntihara meyilli davranışlar ve kendine zarar verme
Diğer uzun süreli sağlık sonuçları
Kanser
Kronik akciğer rahatsızlığı
Fibromiyalji sendromu
Huzursuz bağırsak sendromu
İskemik kalp rahatsızlığı
Karaciğer rahatsızlığı
Kısırlık gibi üreme sistemi rahatsızlıkları

mesi hem toplumsal, hem de bireysel ölçeklerde önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukluk çağı travmalarını inceleyen çalışmalar her geçen gün artmakta; hem toplumsal, hem de klinik anlamda uygulanabilir koruyucu, önleyici ve iyileştirici etkenler üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Travma mağduru bireyler, çoğunlukla dünyanın güvensiz bir yer olduğu, adil olmadığı, tahmin edilemez olduğu ve anlamdan yoksun olduğu gibi kavramlardan söz etmektedirler.¹³ Bu noktada tinsellik temelli yaklaşım, umudu yeniden sağlamakta ve adalete, adillığe, güvenliğe, tehlikeye, iyiye ve kötüye bakış açısını daha dengeli bir düzleme oturtmakta faydalı olabilmektedir.¹⁴ Tinsellik, bu çalışmada, 1) kişinin kendi varlığından daha üst bir güce inanması, 2) kendiliğın, diğerlerinin, doğanın ve tanrının iletişim halinde olma duygusu, 3) bütünlük arayışı, 4) yaşamda anlam ve amaç arama temellerinde vazgeçilmez bir değişken olarak tanımlanmıştır.¹⁵ Tinsellik ve cinsel istismarın incelendiği çalışmalarında araştırmacılar cinsel istismar geçmişi olan bireylerin anlamlı olarak daha fazla tinsel zedelenmeye ve düşük tinsel istikrara sahip olduklarını bulmuşlardır. Aynı çalışmada, istismarın daha aktif tinsel etkinlikte bulunma ile ilişkili olduğu bulunmuştur.¹⁶ Bir meta çözümlemede de tinselliğin önemi vurgulanmış, tinselliğin TSSB veya eksen I bozukluğu oluşumunu modere edebildiği ortaya konulmuştur.¹⁷ Tinselliğin anlam aramaya yönelik varoluşsal boyutu travmatik yaşantıları anlamlandırma sürecini kolaylaştırabilir veya tinsel yönü yeterince gelişmemiş bireyler için travmatik yaşantıyı anlamlandırmak daha zorlayıcı olabilir. Tinsellik kavramını ve travmatik yaşantıları ilişkilendirmenin önemi, iyileştirici ve koruyucu etkenlerin geliştirilmesinde ön plana çıkmaktadır.

Tinsellik, yapısı ve oluşumu itibarıyla affetme kavramıyla da yakın ilişkide olması beklenen bir etkidir. Travma yaşantısı ve tinsellik ile ilişki halinde olduğu düşünülen affetme kavramı, kabahatli bir kimseye karşı, isteyerek ve farkında olarak öfke, kin ve düşmanlık gibi duygular yerine empati, merhamet ve şefkat gibi duyguları özendirme ve gösterme eylemini anlatmak olarak tanımlanmıştır.¹⁸ Affetme birçok danışanın iyileşme sürecinde önemli bir bileşendir. Kişinin çocukken uğranan ihmal ve istismar gibi kendi kişisel sınırlarını aşan herhangi bir eyleme uğraması durumunda iyilik durumunu sürdürübilmesi, zedelenmiş olan anlam duygusunu onarması için affetme kritik bir etken olarak ortaya çıkar. Yapılan bir çalışmada affetme, kaybo-

lan anlamın yeniden kazanılması için gerekli olan önemli bir aktör olarak bulunmuştur.¹⁹ Bu durumda, affetme kavramı da tinsellik gibi travmatik yaşantıyı anlamlandırma sürecinde etkilidir. Affetmeye karar vermek, affetmenin ne anlama geldiğini anlamayı ve istekli olarak bu eylemi uygulamaya geçirmeyi içerir; bu açıdan affetme bir beceridir.²⁰ Affetme aynı zamanda algılanan stres düzeyi ve depresyon belirtileriyle,²¹ düşük düzeydeki dışa dönük öfke ve intihara eğilim davranışlarıyla,²² düşük ruhsal sağlık ve düşük yaşam doyumuyla²³ doğrudan ilişkili bulunmuştur. Çocukluk çağı travması sonucunda yaşanan sıkıntılar yukarıda belirtildiği üzere, affetme ile de ilişkili bulunmuştur. Dolayısıyla, affetmenin çocukluk çağı travmalarının bıraktığı hasarı onarmakta önemli bir nokta olacağını beklemek yanlış olmayacaktır. Aynı şekilde tinsellik kavramı, affetme ve mevcut ilişkiler incelendiğinde kendilerini daha tinsel olarak tanımlayan bireylerin kendilerini tinsel olarak tanımlamayanlara göre affetmeye daha fazla değer yüklemesi beklenebilir.

Değınilen literatür bilgilerinin ışığında bu çalışmanın ilk amacı, çocukluk çağı travmalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını araştırmaktır. Çalışmanın ikinci ve asıl amacı ise, çocukluk çağında travmatik yaşantıya uğramış ve uğramamış yetişkin bireylerin tinsellik ve affetme toplam puanı ile kendini affetme, durumu affetme ve başkalarını affetme alt boyut puanları arasında farklılaşma olup olmadığını incelemektir.

YÖNTEM

Çalışma grubu

Çalışma grubunu Kocaeli Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde eğitim gören 536 (413 kadın, 123 erkek) öğrenci oluşturmuştur. Katılımcıların 151'i (%28.2) birinci sınıf, 163'i (%30.4) ikinci sınıf, 109'u (%20.3) üçüncü sınıf ve 113'ü (%21.1) dördüncü sınıf öğrencisidir. Katılımcıların yaş ortalaması 20.90'dır (yaş aralığı: 17-32). Çalışma grubunun oluşturulmasında basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Veri toplama araçları

Çocukluk Çağı Travma Ölçeği (ÇÇTÖ) Kısa Versiyonu: Çocuklukta duygusal, fiziksel ve cinsel istismar ile fiziksel ve duygusal ihmal olarak beş alt boyuttan oluşan ölçek Benstein ve arkadaşları²⁴ tarafından 53 madde olarak geliştirilmiştir. Aynı araştırmacılar tarafından 2005 yılında ölçeğin 5'li Likert tipindeki (1-hiçbir

zaman, 5-çok sık) 28 maddelik kısa formu hazırlanmıştır.²⁵ Türk kültürüne uyarlama çalışmaları Şar ve arkadaşları²⁶ tarafından gerçekleştirilen ölçekten alınan yüksek puanlar bireyin yüksek düzeyde istismar ve ihmale uğradığına işaret etmektedir. Uyarlama çalışmasında ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.93, test-yeniden test güvenilirliği 0.90 olarak bulunmuştur. Korelasyon katsayıları fiziksel ve duygusal istismar için 0.90, duygusal ihmal için 0.85, cinsel istismar için 0.75, fiziksel ihmal için 0.77 olarak bulunmuştur. Ölçeğin bu çalışmadaki iç tutarlılık katsayısı 0.87 olarak belirlenmiştir.

Heartland Affetme Ölçeği (HAÖ): Thompson ve arkadaşları²⁷ tarafından bireyin affetme düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilen ve 18 maddeden oluşan ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışmaları Buguay²⁸ tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin kendini affetme, başkalarını affetme ve durumu affetme olmak üzere üç alt boyutu vardır. Yedili Likert tipindeki (1-her zaman yanlış, 7-her zaman doğru) ölçeğin her alt boyutta ve toplamda alınacak yüksek puan bireyin affetme düzeyinin yüksek olduğuna işaret eder. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında tüm ölçek için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.81, kendini affetme için 0.64, başkalarını affetme için 0.79, durumu affetme için 0.76 olarak bulunmuştur.²⁸ Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.78'dir.

Tinsellik Ölçeği (TÖ): Kararımak ve Owen²⁹ tarafından geliştirilen ölçeğin üstün bir güce inanma gereksinmesi, doğayla uyum ve bütünlük içinde olma gereksinmesi, yaşamda anlam bulma gereksinmesi olarak üç alt boyutu vardır. Ölçek 15 maddeden oluşmaktadır ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.82 olarak saptanmıştır. Ölçeğin bu çalışmadaki iç tutarlılık katsayısı 0.90 olarak bulunmuştur.

İşlem

Ölçme araçları katılımcılara ders saatinde öğretim görevlisinin izniyle uygulanmıştır. Uygulamaya başlamadan önce katılımcılara araştırmacılar tarafından çalışmanın amacıyla ilgili olarak bilgi verilmiştir. Öğrencilerin anketleri tamamlama süresi yaklaşık 20 dakika sürmüştür. Bütün öğrenciler çalışmada yer almaya gönüllü olmuşlardır.

Verilerin analizi

Verilerin analizi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, ÇÇTÖ'nün toplam ve alt boyutlarından alınan puanlarda cinsiyete göre farklılaşma olup olmadığını incelemek için Çoklu Var-

yans Analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında ise, TÖ ve HAF'den alınan toplam ve kendini affetme, durumu affetme ve başkalarını affetme alt boyutlarından alınan puanlarda çocuklukta travmatik yaşantıya uğrayıp uğramama durumuna göre farklılaşma olup olmadığını sınamak amacıyla MANOVA uygulanmıştır. Çocukluk çağı travmatik yaşantıları olan ve olmayan bireylerin tinsellik ve affetme puanlarında farklılık olup olmadığını karşılaştırmasını yapabilmek için ortalamaların bir standard sapma üstünde kalanların travmatik yaşantıya uğradığı, altında kalanların ise travmatik yaşantıya uğramadığı varsayılmıştır. İki çoklu varyans analizinde de birinci tip hatayı önlemek için Bonferroni düzeltmesi yapılarak anlamlılık düzeyi düşürülmüştür. Verilerin istatistiksel analizi IBM SPSS 19 paket programı ile gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Cinsiyete göre çocukluk çağı travmatik yaşantıları

Katılımcıların %87.9'unun (s=463) çocukluk çağında travmatik yaşantıya maruz kaldığı belirlenmiştir. Cinsiyetin bağımlı değişken, çocukluk çağı travmalarının ise bağımsız değişken olduğu MANOVA uygulanmıştır. Box's M istatistiği [Box's M=64.93; $F_{(15,205764)}=4.26$, $p>0.05$] sonuçları gruplararası kovaryans eşitliğini göstermektedir. Bulgular, cinsel istismar (Wilks' $\Lambda=0.958$, $F_{(1,526)}=12.79$, $p<0.001$, $\eta^2=0.024$), fiziksel istismar (Wilks' $\Lambda=0.958$, $F_{(1,526)}=6.97$, $p<0.001$, $\eta^2=0.013$), duygusal ihmal (Wilks' $\Lambda=0.958$, $F_{(1,526)}=21.06$, $p<0.001$, $\eta^2=0.039$), duygusal istismarda (Wilks' $\Lambda=0.958$, $F_{(1,526)}=8.66$, $p<0.001$, $\eta^2=0.016$) ve fiziksel ihmal (Wilks' $\Lambda=0.958$, $F_{(1,526)}=13.72$, $p<0.001$, $\eta^2=0.025$) kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı düzeyde fark olduğunu göstermektedir. Erkekler cinsel istismar, fiziksel istismar, duygusal istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmale kadınlardan daha fazla uğramaktadır. Bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Çocukluk çağı travma yaşantısına göre affetme ve tinsellik

Bağımsız değişken olarak çocukluk çağı travmaları ve bağımsız değişken olarak tinsellik toplam puanı ile affetme toplam puanı, kendini affetme, durumu affetme ve başkalarını affetme alt boyutlarından alınan puanlar bağımlı değişken olmak üzere uygulanan MANOVA bulguları tinsellik toplam puanı (Wilks' $\Lambda=0.920$, $F_{(1,526)}=32.81$, $p<0.001$, $\eta^2=0.059$) ile affetme toplam puanı

Tablo 2. Çocukluk çağı travmalarının cinsiyete göre dağılımı

Travmalar	Cinsiyet	Ort.±SS	Sayı
Cinsel istismar	Kadın	8.53±3.00	405
	Erkek	9.65±3.20	122
	Toplam	8.79±3.08	527
Fiziksel istismar	Kadın	8.33±2.78	405
	Erkek	9.09±2.87	122
	Toplam	8.50±2.82	527
Duygusal ihmal	Kadın	7.60±2.65	405
	Erkek	8.95±3.47	122
	Toplam	7.91±2.91	527
Fiziksel ihmal	Kadın	7.18±2.55	405
	Erkek	8.64±3.15	122
	Toplam	7.53±2.78	527
Duygusal istismar	Kadın	8.74±3.75	405
	Erkek	9.85±3.41	122
	Toplam	8.99±3.70	527
Toplam	Kadın	39.11±11.35	405
	Erkek	44.24±13.07	122
	Toplam	40.30±11.95	527

Tablo 3. Tinsellik ve affetmenin çocukluk çağı travmalarına göre dağılımı

	Travmatik yaşantı	Ort.±SS	Sayı
Tinsellik	Hayır	62.33±8.67	461
	Evet	55.39±12.34	66
	Toplam	61.46±9.47	527
Affetme	Hayır	82.90±14.15	461
	Evet	74.27±13.32	66
	Toplam	81.82±14.33	527
Kendini affetme	Hayır	28.24±5.07	461
	Evet	25.15±5.68	66
	Toplam	27.86±5.24	527
Başkalarını affetme	Hayır	26.78±6.88	461
	Evet	24.91±5.90	66
	Toplam	26.55±6.79	527
Durumu affetme	Hayır	27.88±6.11	461
	Evet	24.35±6.23	66
	Toplam	27.43±6.23	527

(Wilks'Λ=0.920, $F_{(1,526)}=21.79$, $p<0.001$, $\eta^2=0.040$), kendini affetme (Wilks'Λ=0.920, $F_{(1,526)}=20.86$, $p<0.001$, $\eta^2=0.038$), durumu affetme puanları (Wilks'Λ=0.920, $F_{(1,526)}=19.09$, $p<0.001$, $\eta^2=0.035$) ve başkalarını affetme puanları (Wilks'Λ=0.920, $F_{(1,526)}=4.41$, $p<0.001$, $\eta^2=0.008$) boyutlarında çocukluk çağı travmatik

yaşantıya uğrama durumuna göre fark olduğuna işaret etmektedir. Çocukluk çağı travmatik yaşantısına uğramayanların tinsellik, affetme toplam, kendini affetme, durumu affetme ve başkalarını affetme puanlarının çocukluk çağı travmatik yaşantıya maruz kalanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Gruplara ait betimsel istatistiklere Tablo 3'te yer verilmiştir.

TARTIŞMA

Çalışmanın bulguları, katılımcıların %87.9'nun çocukluk çağında travmatik yaşantıya maruz kaldığını ve erkeklerin ihmal ve istismar türlerine kadınlardan daha fazla maruz kaldığına işaret etmektedir. Bu çalışmanın bulgularıyla tutarlı olarak üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmanın bulguları da, erkeklerin duygusal istismar, fiziksel istismar ve cinsel istismara kadınlardan daha fazla uğradıkları saptanmıştır.³⁰ Benzer şekilde, başka bir araştırmanın bulgusu da erkek üniversite öğrencilerinin kadın üniversite öğrencilerine göre duygusal ihmal, fiziksel ihmal ve cinsel istismara daha fazla uğradıklarına işaret etmektedir.³¹ Bu çalışmanın bulgularından farklı olarak, bazı raporlar Türkiye'de kadınların çocukluk çağı travmalarına erkeklerden daha fazla uğradığını göstermektedir.^{1,2,12} Benzer şekilde, lise öğrencileriyle yapılan bir çalışmada ise ihmal ve cinsel istismara kız çocuklarının erkek çocuklarından daha fazla uğradıkları belirlenmiştir.³¹ Aynı çalışmada ihmalin (%16.5) en sık karşılaşılan travma türü olduğu, onu sırasıyla duygusal istismar (%15.9), fiziksel istismar (%13.5) ve cinsel istismarın (%10.7) izlediği belirlenmiştir. Lise öğrencileriyle yürütülen bir başka çalışmanın bulguları ise erkeklerin fiziksel istismara daha fazla maruz kaldığını, ancak ihmal, cinsel istismar ve enses-tin kız çocuklarından daha fazla görüldüğü bulunmuştur.³³ Bu çalışmada erkeklerin ihmal ve istismara kadınlardan daha fazla uğradıklarının bulunmuş olması, örneklemin kırsal bir bölgedeki devlet okulundan toplanmış olmasından kaynaklanıyor olabilir. Öğrencilerin ağırlıklı olarak kırsal bölgede yaşayan orta sosyoekonomik düzeydeki ailelerden geldiği düşünüldüğünde, kadın öğrenciler toplumsal baskılar ve/veya gelenekler doğrultusunda hareket ederek uğradıkları ihmal ve istismarı bildirmemeyi yeğlemiş olabilirler. DSÖ'nün raporunun¹² ve UNICEF'in yaptığı Türkiye Çocuk İstismarı³ çalışmasının da gösterdiği gibi, istismar/ihmal eden kişi veya kişiler ağırlıklı baba, amca veya yaşça daha büyük kardeş gibi çocukların yakınında olan, güvendikleri ve sevdikleri kişilerdir. Türk kültüründe

yer alan 'kol kırılır, yen içinde kalır' sözü, gelenek ve göreneklerine bağlı kırsal kesim insanı için aile içinde yaşanan olumsuzlukların dışarıya aktarılmaması gerektiği inancına yol açmaktadır. Özellikle kadınların gelenek ve göreneklere uygun davranmasının daha fazla önemsenmediği Türk kültüründe kadın katılımcıların aile üyelerinden birinin uyguladığı ihmal ve istismarı bildirmelerini güçleştiriyor olabilir. Ayrıca, erkek egemen bir kültür olan Türk toplumunda erkekler herhangi bir ihmal veya istismara maruz kaldıklarında toplumu yanında bulurken, kadınlar içinse durum bunun tam tersi olmaktadır. Toplumda sıklıkla kullanılan 'kızını dövmezen dizini döver', 'kadın kuyruk sallamasazsa, erkek peşinden koşmaz' gibi söylemler kadınların uğradıkları ihmal ve istismarı kendilerine saklamalarının bir diğer nedeni olabilir. Türk kültüründe, özellikle kırsal kesimde sıklıkla vurgulanan 'namus' kavramı da kadınların uğradıkları travmatik olayları kendilerine saklayıp, bildirmemelerine neden olabilmektedir.

Çalışmanın diğer bulgusu ise, çocukluk çağı travmaya maruz kalan bireylerin kendilerini, başkalarını ve durumu affetmekte zorlandıklarını, aynı şekilde daha düşük düzeyde tinselliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın bulgusuna benzer şekilde, affetmenin TSSB ve düşmanlık ilişkisinin aracı değişkeni olduğu belirlenmiştir.³⁴ Başka bir çalışmada ise, genel tinsel inançların, fiziksel ve ruhsal sağlıkla, travma ile bağlantılı stresle ve TSSB ile ilişkili olduğu bulunmuştur.¹³ Bir başka deyişle tinsellik arttıkça ruhsal olarak sağlıklı olma olasılığı artmaktadır.³⁵ Ruh sağlığının göstergesi olan olumlu duygular ve yaşam doyumu ile yapılan çalışmanın bulguları ise duygusal ihmale maruz kalan bireylerin olumlu duygu ve yaşam doyumu düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir.³⁶ Bir başka çalışmanın bulguları ise fiziksel istismar, duygusal istismar ve cinsel istismar ile saplantılı bağlanma arasında anlamlı bir ilişki olduğuna işaret etmektedir.³⁷

Çocukluk çağı travmaya uğrayan bireylerin affetme ve tinsellik puanlarının düşük olduğu düşünüldüğünde, bireylerin affetme ve tinsellik düzeylerinin artırılması, yaşadıkları travmatik olayın etkilerini azaltmakta etkili olabilir. Affetme ile yapılan çalışmaların bulguları, araştırmacı ve uygulamacılara affetmeyi travmayı yaşamış bireylere yönelik gerçekleştirilecek olan müdahale programlarına almasının yerinde olacağını göstermektedir. Örneğin, affetmenin olumlu etkisini bir proje haline getiren uluslararası bir organizasyon, kendi deyimleriyle, 'affetmeyi konu-

labilir hale getirerek farkındalık, eğitim ve dönüşüm üzerinden bir anlayış sağlayabilmeyi' hedeflemiş ve 'Forgiveness Project' adı altındaki oluşumlarıyla önemli sonuçlar almışlardır.^{38,39} Uyumlandırma amacıyla terör, şiddet ve suçla karışma gibi deneyimleri olan insanların affetme temalı öykülerini diğer insanlara sunarak onların geçirdiği süreci ve affedebilmenin etkisini görmelerine fırsat tanınmıştır. Proje, gerçek insanların gerçek affetme süreçlerini ele almış ve sonunda affetmenin insanların yaşamlarında olumlu etkiler yarattığı görülmüştür.^{40,41} Dolayısıyla hem belirtilen proje çerçevesinde, hem de bu araştırmanın bulguları doğrultusunda affetme kavramının travma mağduru bireylere uygulanacak müdahale programlarına alınmasında fayda olacağı düşünülmektedir.

Tinselliğin müdahale programlarına bütünleştirilmesi konusunda herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tinselliğin daha fazla çalışılması ve anlaşılması çocukluk çağı travmalarına bağlı olarak gelişebilecek patolojileri engellemek ve üstesinden gelmek konusunda hem araştırmacıları, hem de uygulamacıları geliştirecek bir alan sunacaktır. Tinselliğin ihmal ve istismara uğrayan bireylerdeki rolünün belirlendiği bu çalışmanın bulgularından hareketle, bireylerin tinsel yönünü güçlendirecek müdahale programlarının oluşturulmasında fayda olduğuna inanılmaktadır. Oluşturulacak müdahale programlarında affetme temelli yaklaşımların kullanılması da müdahalenin etkinliğini artıracaktır. Ayrıca, programlarda kişinin kendini affetmesine yoğunlaşmasında fayda olacağı söylenebilir, nitekim bulgularımıza göre bireyin kendini affedebilmesinin, durumu veya kişiyi affetmesinden daha önemli olabileceği görülmüştür.

Tüm çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmanın da bazı sınırlılıkları vardır. Çalışmanın en önemli sınırlılığı, katılımcıların ihmal ve istismara ilişkin sorularının yer aldığı ölçeği kendi başlarına olmakla birlikte, sınıf ortamında yanıtlamış olmalarıdır. Bunun katılımcıların üzerinde yaşantılarının gerçek bildirimine engel olacak bir baskı yaratma olasılığı vardır.⁴² Bu durum elde edilen bulguların çalışma grubunun çocukluk çağı travmatik yaşantı sıklığını gerçek boyutlarıyla yansıttığını söylemeyi güçleştirmektedir. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı, Kocaeli Üniversite Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerle sınırlı olmasıdır. Üniversitenin diğer fakülte-lerinde veya diğer üniversitelerde okuyan öğrencilerdeki durumun çocukluk çağı travma yaşayan ihmal ve istismarın boyutlarını ve ihmal ve istismar mağdurlarının affetme ve tinsellik düzeyleri-

ni yansıtmamaktadır. Bu sınırlılıklara rağmen çalışmanın bulguları, çocukluk çağında uğranan ihmal ve istismarın daha geniş ve farklı alanlardaki popülasyonları da kapsayacak şekilde gerçekleştirilmesi gereğini ortaya koyması açısından önemlidir. Ayrıca, Türkiye’de çocukluk çağında travmatik yaşantıya maruz kalan bireylerle gerçekleştirilen çalışmalar ağırlıklı olarak ruhsal sorunlarla ilgili olarak ele alınmıştır. Bu kavramı affetme ve tinsel gibi ruhsal sağlığın göstergeleri olan kavramlar ile inceleyen çalışmalar ise oldukça azdır. İleride gerçekleştirilecek olan çalışmalarda, ihmal ve istismar olgusunun benlik saygısı, yaşam doyumu, ruhsal sağlık, yaşamda anlam gibi olumlu kavramlar ile ele alınarak ihmal ve istismar mağduru bireylerde bu kavramların yükseltilmesini sağlayacak müdahale çalışmalarının yürütülmesi önem taşımaktadır. Ayrıca, istismarcıların kimliklerini ortaya çıkaracak çalışmaların yapılarak, ailelerin, çocukların ve eğitimcilerin bu konuda bilgilendirilerek konunun önemli ve ciddi yetinin anlaşılmasının sağlanması gerekli görülmektedir.

Yazarların katkıları: B.G.: Yöntem ve bulguların yazılması; Ö.K.: Konu belirleme ve tartışmanın yazılması; E.E.: Literatür tarama ve girişin yazılması.

KAYNAKLAR

1. ABD Ulusal Görülme Sıklığı Çalışması (National Incidence Study-4), 2010. (Erişim tarihi: 24.08.2015)
http://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/opre/nis_4_report_congress_full_pdf_jan2010.pdf.
2. Amerika Birleşik Devletleri Çocuk Bürosu Raporu, 2012. (Erişim tarihi: 24.08.2015)
http://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cm2_012.pdf.
3. UNICEF Türkiye Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması, 2010. (Erişim tarihi: 24.08.2015)
<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf>.
4. Maschi T, Baer J, Morrissey MB, Moreno C. The aftermath of childhood trauma on late life mental and physical health. A review of the literature. *Traumatology* 2012;19(1):49-64.
5. Roesler TS, McKenzie N. Effects of childhood trauma on psychological functioning in adults sexually abused as children. *J Nerv Ment Dis* 1994; 182(3):145-150.
6. Erickson MR, Egeland B. Child neglect. JEB Myers, L Berliner, J Briere, CT Hendrix, C Jenny, TA Reid (Eds.), *The APSAC Handbook on Child Maltreatment, second ed.*, Thousand Oaks, CA: Sage, 2002, p.3-20.
7. Cohen JA, Mannarino AP. A treatment outcome study for sexually abused preschool children: initial findings. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 1996; 35:42-50.
8. Kaufman JG, Widom CS. Childhood victimization, running away, and delinquency. *J Res Crime Delinq* 1999; 36:347-370.
9. Schaaf KK, McCanne TR. Relationship of childhood sexual, physical, and combined sexual and physical abuse to adult victimization and posttraumatic stress disorder. *Child Abuse Negl* 1998; 22(11):1119-1133.
10. Zoroglu SS, Tuzun U, Sar V, Tutkun H, Savas HA, Ozturk M, et al. Suicide attempt and self-mutilation among Turkish high school students in relation with abuse, neglect and dissociation. *Psychiatry Clin Neurosci* 2003; 57(1):119-126.
11. Caspi A, Vishne T, Sasson Y, Gross R, Livne A, Zohar J. Relationship between childhood sexual abuse and obsessive-compulsive disorder: Case control study. *Isrl J Psychiatry Relat Sci* 2008; 45:177-182.
12. Dünya Sağlık Örgütü Çocuğa Kötü Muamele Raporu, 2002. (Erişim tarihi: 24.08.2015)
http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/global_campaign/en/chap3.pdf.
13. Connor KM, Davidson JRT, Lee LC. Spirituality, resilience, and anger in survivors of violent trauma: a community survey. *J Trauma Stress* 2003; 16(5):487-494.
14. Drescher K, Foy D. Spirituality and trauma treatment: Suggestions for including spirituality as a coping resource. *National Center for PTSD Clinical Quarterly* 1995; 5(1):4-5.
15. Kararımak Ö. Tinsel anlayışın psikolojik danışmadaki rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2004; 22(3):45-53.
16. Drebing LR, Berg C, Vincelle GA, Penk W. The long term impact of child abuse on religious behavior and spirituality in men. *Child Abuse Negl* 1998; 22(5):369-380.
17. Walker DF, Reid HW, O’Neill T, Brown L. Changes in personal religion/spirituality during and after childhood abuse: A review and synthesis. *Psychol Trauma* 2009; 1(2):130-145.
18. Worthington EL, Wade NG. The social psychology of unforgiveness and forgiveness and implications for clinical practice. *J Soc Clin Psychol* 1999; 18:385-418.

19. Van Tongeren DR, Green JD, Hook JN, Davis DE, Davis JL, Ramos M. Forgiveness increases meaning in life. *Soc Psychol Person Sci* 2014; 6(1):47-55.
20. Enright RD, Fitzgibbons RP. *Helping clients forgive: An empirical guide for resolving anger and restoring hope: What forgiveness is not*. Washington DC: American Psychological Association, 2000, p.37-51.
21. Friedberg JP, Suchday S, Srinivas VS. Relationship between forgiveness and psychological and physiological indices in cardiac patients. *Int J Behav Med* 2009; 16:205-211.
22. Hirsch JK, Webb JR, Jeglic EL. Forgiveness as a moderator of the association between anger expression and suicidal behavior. *Ment Health Relig Cult* 2012; 15:279-300.
23. Macaskill A. Differentiating dispositional self-forgiveness from other-forgiveness: Associations with mental health and life satisfaction. *J Soc Clin Psychol* 2012; 31(1):28-50.
24. Bernstein DP, Fink L, Handelsman L. Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *Am J Psychiatry* 1994; 151(8):1132-1136.
25. Bernstein DP, Stein JA, Newcomb MD, Walker E, Pogge D, Ahluvalia T, et al. Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child Abuse Negl* 2003; 27:169-190.
26. Şar V, Öztürk E, İkikardeş E. Validity and reliability of the Turkish Version of Childhood Trauma Questionnaire (CTQ). *Türkiye Klinikleri J Med Sci* 2012; 32(4):1054-1063.
27. Thompson LY, Snyder CR, Hoffman L, Michael ST, Rasmussen HN, Billings LS, et al. Dispositional forgiveness of self, others, and situations. *J Pers* 2005; 73(2):313-359.
28. Bugay A. *Investigation of Social-Cognitive, Emotional and Behavioral Variables as Predictors of Self-Forgiveness*. Unpublished Doctoral Thesis, Middle East Technical University, Ankara, 2010.
29. Karırmak Ö, Korkut F. The psychometric properties of spirituality scale. X. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi 21-23 Ekim, Çukurova Üniversitesi, Adana, Türkiye, 2009, s.153.
30. Zeren C, Yengil E, Çelikel A, Arık A, Arslan M. Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı istismarı sıklığı. *Dicle Tıp Derg* 2012; 39(4):536-541.
31. Şar V, Akyüz G, Kuğu N, Öztürk E, Ertem-Vehid H. Axis I dissociative disorder comorbidity in borderline personality disorder and reports of childhood trauma. *J Clin Psychiatry* 2006; 67(10):1583-1590.
32. Zoroğlu SS, Tüzün Ü, Şar V, Tutkun H, Savaş HA, Öztürk M, et al. Suicide attempt and self-mutilation among Turkish high school students in relation with abuse, neglect and dissociation. *Psychiatry Clin Neurosci* 2003; 57(1):119-126.
33. Zoroğlu SS, Tüzün Ü, Şar V, Öztürk M, Eröcal-Kora M, Alyanak B. Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Derg* 2001; 2(2):69-78.
34. Snyder CR, Heinze LS. Forgiveness as a mediator of the relationship between PTSD and hostility in survivors of childhood abuse. *Cogn Emot* 2005; 19(3):413-431.
35. Kandasamy A, Chaturvedi SK, Desai G. Spirituality, distress, depression, anxiety, and quality of life in patients with advanced cancer. *Indian J Cancer* 2011; 48:55-59.
36. Çabuk OC. *Çocukluk Travmalarının Kişilik Özellikleri ve Kişilerarası Sorunların Psikolojik Sağlık Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Master Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2015.
37. Deniz ME. Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarı ve suçluluk-utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research* 2006; 22:89-99.
38. The Forgiveness Project. (Erişim: 24.08.2015) <http://theforgivenessproject.com/about-us/>
39. The Forgiveness Project: Stories. (Erişim tarihi: 24.08.2015) <http://theforgivenessproject.com/stories/>
40. Longford Prize Winner: Prisoners Abroad. (Erişim tarihi: 24.08.2015) http://www.longfordtrust.org/prize_details.php?id=7.
41. Manx prisoner rehabilitation scheme wins national award. (Erişim tarihi: 24.08.2015) <http://www.bbc.com/news/world-europe-isle-of-man-26018864>.
42. Yüksel Ş, Akvardar Y. Cinsel tecavüze uğrayan kişilere karşı alınan tavır. 27. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Çalışmaları, İzmir, 1991.